Ісаченко Вікторія Павлівна *– кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

ORCID ID 0000-0002-9072-878

Левченко Наталія Володимирівна *– кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*

ORCID ID 0000-0002-5479-1907

УДК 378.018.8:364.4-051]:364.4-053.6](091)

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДО РОБОТИ З МОЛОДДЮ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. *В статті автори розкривають історичний аспект підготовки фахівців (педагогів-організаторів, соціальних педагогів, соціальних працівників, молодіжних працівників) до роботи з молоддю; виокремлено етапи становлення та розвитку підготовки фахівців до роботи з молоддю (1918 – 2020 рр.); з'ясовано особливості підготовки таких фахівців на кожному етапі; представлено сучасні елементи вищої освіти для підготовки соціальних працівників до роботи з молоддю, програми державного рівня підготовки молодіжних працівників.*

Ключові слова: *Соціальна робота, соціальна педагогіка, молодіжна робота, молодіжний працівник, підготовка, курси, семінари, освітні програми, спеціальності.*

Abstract. *In the article the authors reveal the historical aspect of training specialists (teachers-organizers, social pedagogues, social workers, youth workers) to work with youth; the stages of formation and development of training of specialists for work with youth are singled out. The first stage (1918–1944) was the stage of the emergence of socially oriented training of specialists for work with youth, when communist ideology was actively formed, communist education was developed, and young people were involved in the party as the only officially*

permitted youth organization. The second stage (1945–1969) was the creation of the foundations of professional training for work with youth, the opening of a central Komsomol school, which provided retraining for Komsomol workers at the middle and upper levels of the Komsomol. The third stage (1969–1991) was the development of the institute of professional training for work in youth (Komsomol and pioneer) organizations. The fourth stage (1991–2003). Formation and development of the system of professional training of specialists to work with youth in the framework of social work and social pedagogy. The fifth period (2003-2010) - the formation of the specialty "Social Work" in the field of "Social Security" and the creation of organizational and methodological conditions for the training of social workers; The sixth period (2011–2020) – the merger and formation of the specialty «Social Work» in the field of knowledge «Social Work», which combined social pedagogy and social work and social security in one field; the peculiarities of training such specialists at each stage are clarified; modern elements of higher education for training social workers to work with youth, programs of the state level of training of youth workers are presented.

Key words: *Social work, social pedagogy, youth work, youth worker, preparation, courses, seminars, educational programs, specialties.*

Актуальність дослідження. Роль молоді в сучасному світі зростає. Історичний досвід розвитку цивілізації свідчить про те, що всі найбільші соціальні перетворення проводилися і були успішні в тій мірі, в якій в них свідомо і відповідально брало участь молоде покоління як найбільш перспективна соціальна група, наскільки ці перетворення підтримувалися молоддю, його творчої активністю. Розвивається суспільству потрібні компетентні, ініціативні, сміливі, підприємливі та моральні молоді люди, здатні приймати рішення самостійно, нести за них відповідальність, прогнозувати їх можливі наслідки, які відрізняються мобільністю, конструктивністю, володіють розвиненим почуттям причетності до долі країни. Сучасна молодь, на відміну від попередніх поколінь, має набагато

більше можливостей для розвитку, проте й в набагато більшому ступені схильна до ризиків, важко переоцінити важливість правильного життєвого вибору молодої людини, його роль в економічному розвитку країни, тому сьогодні увагу громадськості та державної влади повернуто до проблеми вибудовуванні якісно нової системи роботи з молоддю, і, звичайно ж, підготовки кадрів для роботи з молодими людьми.

Молодь гостро потребує кваліфікованої допомоги і підтримки, яку можуть надати високопрофесійні фахівці, здатні актуалізувати власні ресурси молодих людей. Даний факт диктує необхідність якісної професійної підготовки фахівців по роботі з молоддю; фахівців, що сприяють розвитку, професійному самовизначенню молоді, які вміють вести за собою, здатних працювати з різними категоріями молодих людей, враховувати їх потреби та інтереси, розвивати прагнення до позитивної діяльності.

Професійна освіта таких фахівців є найважливішим державним завданням. Наша найближча історія свідчить про те, що режим тоталітарної влади прекрасно розумів роль освіти в забезпечення влади, як потужного інструменту прямого (через ідеологію) і опосередкованого (через педагогічний метод) політичного впливу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблемам підготовки висококваліфікованих фахівців до професійної діяльності присвячені праці В. Андрущенка, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Кременя, В. Лутай, С. Сисоєвої та ін. Окремі аспекти підготовки соціальних працівників до професійної діяльності висвітлено в працях вітчизняних та зарубіжних науковців О. Безпалько, І. Звєрєвої, А. Капської, Т. Семигіної, І. Миговича, Л. Міщик, В. Полтавця, Г. Попович, Є. Холостової та ін. Педагогічні та психологічні основи підготовки фахівців соціальної сфери стали об’єктом вивчення таких дослідників, як З. Багатова, В. Бочарова, М. Гуліна, І. Козубовська, А. Мудрик, Л. Романовська, Т. Шевеленкова, Ю. Шевченко, Н. Шмельова та ін. Зарубіжний досвід професійної підготовки соціальних працівників розглядають дослідники:

Л. Віннікова, Н. Видишко, Н. Гайдук, Я. Гулецька, С. Когут, А. Кулікова, Т. Кремнєва, Г. Лещук, О. Ольхович, О. Пришляк, Н. Микитенко, Г. Слозанська, В. Тименко та ін.

Теоретико-методичні та практичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників відображається в наукових доробках вітчизняних і зарубіжних учених В. Андрющенко, О. Безпалько, М. Євтух, А. Капська, З. Бондаренко, Р. Вайнола , Ю. Галагузова, О. Гудима, І. Звєрєва, Л. Онуфрієва, О. Карпенко, Л. Коваль, В. Поліщук, Л. Міщик, Т. Семігіна, Д. Фельдштейн та ін.).

Отже, у чисельних працях дослідників розкрито важливі аспекти професійної підготовки працівника соціальної сфери в цілому і соціального працівника зокрема. Проте, серед значної кількості досліджень відсутні ті, в яких обґрунтовано теоретико-методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до молодіжної роботи.

Мета статті – теоретично обґрунтувати історичний аспект становлення підготовки фахівців до роботи з молоддю.

Виклад основного матеріалу. Аналіз літератури, що розкриває динаміку підготовки кадрів для роботи з молоддю в ХХ – ХХІ столітті, а також вивчення архівних матеріалів дозволили виділити і охарактеризувати етапи становлення і розвитку професійної підготовки фахівців в Україні. За основу взято нормативні документи, що регламентують професійну підготовку, і зміст, орієнтоване на професійну освіту фахівців по роботі з молоддю. Це дозволило виділити сім основних етапів.

Перший етап (1918–1944 рр.) – етап зародження суспільно-орієнтованої підготовки фахівців для роботи з молоддю, коли відбувалося активне формування комуністичної ідеології, розвивалося комуністичне виховання, здійснювалося залучення молоді в партію як єдину офіційно дозволену організацію для молоді. Активісти комсомольської роботи залучалися на громадських засадах до виконання окремих доручень партії, пов’язаних з вихованням молоді. Про професійну освіту не йшлося, проте необхідність у

спеціальній підготовці кадрів для роботи з молоддю, заявлялася багатьма політичними діячами. В цей час послідовно змінювалася організація системи освіти: відкривалися короткострокові курси для фахівців різних напрямків (позашкільної освіти, піонерських вожатих, організаторів фізичної культури, комсоргів), була створена Академія комуністичного виховання. Зміст освіти носило глибоко ідеолого-політизований характер, відповідало вимогам комуністичної партії. Особистісним якостям працівників приділялася велика увага. Вони повинні були мати широкий кругозір, володіти відповідальністю, організаторськими здібностями. В цей же час кадри, які здійснюють роботу з молоддю, акцентували увагу молоді на необхідності відмови від старого соціального устрою, підтримували соціальну активність, залучали молодь до вирішення головних проблем країни – колективізацію та електрифікацію, розвивали самодіяльність молоді в руслі комуністичної ідеології. Вперше питання про участь комсомолу в роботі з дітьми широко обговорювалося на з'їздах різних рівнів, де зазначалося, що молодь часто підпадає під вплив вуличного середовища, яка діє згубно на її свідомість. Підготовка передбачалася за рахунок партійних товаришів з відповідною ідеологією на навчання основам педагогіки і виховання. Крім того, це могла бути робота на громадських засадах або залучення соціально-професійної групи інтелігенції і службовців. Комсомольські працівники залучалися до роботи в якості керівників піонерського руху, підготовці яких поступово починає приділятися все більша увага. Наприклад, в 1925 році були проведені всесоюзні курси на 140 осіб, де «основними формами були: курси для міста і села, окремо; курси – з'їзди і наради з тривалої опрацюванням питань; семінарії, як основна форма; наради, як основна форма; самоосвіта вожатих ... » [дисертація Зикова].

У 1924 році починає видаватися журнал «Вожатий», в якому висвітлювалися питання про форми підготовки і підвищення кваліфікації піонерських працівників (рубрики «Досвід і методика», «Самоосвіта вожатого» і ін.). Значущою подією є відкриття піонерського табору «Артек»,

на базі цього табору відкривається підготовка вожатих, що отримала назву «Школа піонерпрацівників». Підготовка вожатих для таборів цілорічної дії стала актуальною лабораторією передачі передового педагогічного досвіду. У ній були задіяні прогресивні на той час педагоги, партійні працівники, комсомольці-активісти. У цей час починає викристалізовуватися ідея «формування людини нового типу», без національності, без індивідуальності – так званий «радянська людина», беззавітно відданий ідеалам комунізму, готовий пожертвувати всім, навіть життям, заради комуністичного майбутнього. Діяльність по формуванню такої людини покладалася на працівників політичної освіти, на комсомольських активістів і комуністів. Головним засобом створення «людини нової спільності» слугували праці вчених, які вивчалися комсомольськими працівниками, комуністами і всіма фахівцями, пов'язаними з молоддю.

Підготовка вожатих для таборів цілорічної дії стала актуальною лабораторією передачі передового педагогічного досвіду. У ній були задіяні прогресивні на той час педагоги, партійні працівники, комсомольці-активісти. У цей час починає викристалізовуватися ідея «формування людини нового типу», без національності, без індивідуальності – так званий «радянська людина», беззавітно відданий ідеалам комунізму, готовий пожертвувати всім, навіть життям, заради комуністичного майбутнього. Діяльність по формуванню такої людини покладалася на працівників політичної освіти, на комсомольських активістів і комуністів. Головним засобом створення «людини нової спільності» слугували праці науковців, які вивчалися комсомольськими працівниками, комуністами і всіма фахівцями, пов'язаними з молоддю.

На думку Зикової К. С., система підготовки кадрів у молодіжному сфері сформувалася до 1944 р згідно з іншими авторам – процес був завершений до 1942 року, а в подальшому відбулося згортання системи і її заміна на жорстку авторитарну політику. Тотальний контроль був встановлений практично в усіх сферах суспільства [175, С. 12]. Процес

розвитку підготовки кадрів в області роботи з дітьми та молоддю був припинений в роки Великої Вітчизняної війни. Нестабільність інститутів професійної підготовки, орієнтація на комуністичну ідеологію характерна для цього періоду.

Другий етап (1945–1969 рр.) – створення основ професійної підготовки кадрів для роботи з молоддю, відкриття центральної комсомольської школи, яка здійснювала курсову перепідготовку комсомольських працівників середньої та вищої ланки комсомолу. В кінці 1944 р була створена центральна комсомольська школа. Протягом півтора років в ній навчалися комсомольські працівники, що мали середню освіту, журналісти, що працюють в молодіжних виданнях, а згодом і представники молоді з братніх східно-європейських країн. У 1956 р центральну комсомольську школу реорганізували, і на її базі відкрилися тримісячні курси комсомольського активу. Цей етап характеризується масовістю піонерської та комсомольської організації, і, як наслідок – необхідністю підготовки піонерських вожатих і комсомольських працівників для здійснення діяльності, пов'язаної з комуністичним вихованням і залученням молоді у вирішенні завдань комуністичної партії. Марксистсько-ленінська теорія, теорія колективного виховання, методика практичної діяльності по ідеологічному вихованню молоді становила основу змісту освіти. У постанові 1944 р. «Про школах по підготовці та перепідготовці піонерських вожатих»: «... дозволяється відновити школи по підготовці та перепідготовці піонерських вожатих ...»[65, СП]. Зобов'язати міські, обласні, районі комітети комсомолу, союзних республік відновити з 1 червня 1944 року роботу шкіл .... Надалі, згідно з Постановою Колегії Міністерства освіти, 1966 р. «... підготовка старших піонервожатих і методистів по піонерській і комсомольській роботі в системі Міністерства освіти проводиться: в педагогічних інститутах – на відділеннях по підготовці вчителя історії і суспільствознавства в середній школі і методиста по піонерської та комсомольській роботі з терміном навчання 5 років; в педагогічних училищах: на шкільних відділеннях – підготовка

вчителя початкових класів і старшого піонервожатого школи і на відділеннях фізичного виховання загальноосвітньої школи та старшого піонервожатого школи – з 4-річним терміном навчання; на десятимісячних курсах при середніх школах: підготовка старших піонерських вожатих »[187, С. 112].

Встановлювався план прийому в педагогічних інститутах – не менше 50 чоловік щорічно, через систему підготовки в педагогічних училищах і педагогічних класах в 1966 році в цілому було підготовлено 4980 піонервожатих [187, с. 127].

Комсомольська організація виконувала складніші завдання в процесі становлення і виховання молодої людини, оскільки це було пов'язано зі сферою профорієнтації, виробництва, влаштуванням на роботу, розвитком кар'єри і т.д. Комсомольські загони в числі перших працювали на будівництвах, на освоєнні цілини, брали активну участь у всіх процесах в житті суспільства. Залучення молоді відбувалося через активну участь в соціалістичних змаганнях, в діяльності різних органів громадського самоврядування, органів державного і громадського контролю. Організація і управління процесами в молодіжному середовищі визначалися на адміністративної основі, шляхом постійного контролю. Найчастіше методи роботи з молоддю будувалися шаблонно, шляхом прийняття указів «зверху». Здійснювався тотальний контроль, практично вся робота з молоддю зводилася до двох напрямків – політичному й ідеологічному, причому багато комсомольські активісти, виконуючи «доручення партії на громадських засадах», вчилися самостійно на творах політиків того часу. Професійна підготовка на цьому етапі здійснювалася в формі курсів підвищення кваліфікації для піонерських працівників, методистів і комсомольських активістів.

Третій етап (1969–1991 рр.) – розвиток інституту професійної підготовки кадрів для роботи в молодіжних (комсомольської і піонерської) організаціях. Він пов'язаний з інтенсивним розвитком педагогіки комсомольської роботи і створенням в 1969 р. Вищої комсомольської школи

для професійної підготовки комсомольських керівних працівників. Відбулася професіоналізація, вперше було відкрито аспірантуру, де основними науковими дослідженнями були дослідження з молодіжної проблематики. Навчальні програми і плани вищої школи базувалися на трьох основних принципах: фундаментальність, систематичність, послідовність. Вища школа була по суті справи закритим вузом. Вищі органи управління встановлювали план щорічного набору слухачів, як правило, не більше 150 чоловік на повний курс чотирирічного навчання і близько 100 чоловік – на дворічне навчання (друга вища освіта). Відповідно до цієї цифри для кожної області і республіки визначалася рознарядка всього в 2 – 3 людини, які до того ж прямували в вищу школу виключно за рекомендацією місцевого обкому або комсомолу союзної республіки. Таким чином, перший етап відбору абітурієнтів здійснювався з десятків комсомольських працівників і активістів вже на місцях – в областях, краях, республіках. Але і рекомендація комсомольського органу ще не була гарантією вступу в вищу школу, конкурс в яку становив не менше двох-трьох чоловік на місце. Тут відбір кращих проводився в ході досить строгих іспитів і жорстких співбесід. Вивчення праць основоположників марксизму-ленінізму, оволодіння мистецтвом політичної боротьби, виховної та організаторської роботи, розвиток навичок міжнародного співробітництва, було покладено в основу змісту освіти. В цей же час були здійснені фундаментальні дослідження з педагогіки комсомольської роботи, вивчені вимоги, що пред’являються до особистості фахівця, що займається виховною діяльністю з молоддю, розроблено систему вимог до підготовки кадрів. Підсумком такої роботи стали науково-методичні праці, які послужили основою оновлення змісту освіти. У вузах країни, в основному на історичних факультетах, були відкриті нові спеціальності, які готували методистів і організаторів комсомольської роботи. Професійна підготовка кадрів для роботи з молоддю проводилася як в спеціальних навчальних закладах (вищих школах), так і в інших вузах, а зміст освіти ґрунтувалося на марксистсько-ленінської теорії [94, С.37-38]. У

1985 році, процеси, пов'язані з перебудовою, запустили в країні механізми, в результаті яких комсомол втратив свої позиції єдиної організації молоді. Необхідно було відмовитися від командування молоддю, від виховної діяльності перейти до організаційної роботи, до підтримки молоді та навчитися враховувати її інтереси. У липні 1990 р. Вища комуністична школа була закрита, на її базі працював Інститут молоді, перейменований потім в Московську гуманітарно-соціальну академію, а згодом в Московський гуманітарний університет. Таким чином, в СРСР закінчилася епоха ідеолого-політичної роботи з молоддю під керівництвом комуністичної партії [180, С. 123-127].

В цей же час організовуються школи підготовки вожатих і курси підвищення кваліфікації для фахівців сфери державної молодіжної політики на базі Міжнародного дитячого центру «Артек».

Четвертий етап (1991–2003 рр.). Становлення і розвиток системи професійної підготовки фахівців до роботи з молоддю в рамках соціальної роботи і соціальної педагогіки. У ці роки в зв'язку з проведеними в країні реформами, з'явилося багато людей, які опинилися у важкій життєвій ситуації, що вимагало великої кількості фахівців, здатних вирішувати соціальні проблеми. У ситуаціях, коли молодій людині життєво необхідна допомога фахівця (загроза здоров'ю і життю, нерівність можливостей самореалізації, невизначеність життєвої позиції, поява величезної кількості соціальних проблем і т.д.) надзвичайно актуалізувалася потреба в кадрах по роботі з молоддю.

Соціальна робота, як специфічний вид професійної діяльності, вперше в Україні на законодавчому рівні закріплена законами України «Про соціальні послуги», «Про соціальну роботу», «Про загальні засади державної політики в Україні», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю». Активний інтерес до проблем соціальної роботи, соціального захисту, соціальних послуг і підтримки соціальних груп і громад посилився після того, як була введена спеціальність «Соціальна робота» в практику і в навчальні заклади

(Наказ Держосвіти СРСР від 7 серпня 1991 р. № 376). У зв'язку з появою посад «соціальний педагог», «соціальний працівник» та «фахівець з соціальної роботи» і затребуваністю цих фахівців вимогами життя виникла необхідність з'ясування змісту їхньої підготовки. Взагалі, питання про співвідношення понять «соціальний педагог» й «соціальний працівник» ще до кінця не з'ясоване в сучасній соціально-педагогічній науці.

Для розвитку вмінь кваліфіковано підходити до вирішення специфічних соціальних проблем були введені нові спеціальності – «соціальна педагогіка» та «соціальна робота», які вирішували, в тому числі і проблеми забезпечення кваліфікованою допомогою молодих людей, які перебувають у важкій життєвій ситуації [86, С.94 -98]. Були відкриті спеціалізації (в рамках здійснення професійної підготовки фахівців соціальної роботи – «Соціальна робота з сім'єю і дітьми» та ін. Проте в цілому, молодь розглядалася в загальному плані, як одна з груп населення, яка б вимагала спеціалізованої соціальної допомоги. Надалі, було поширена спеціалізація в на освітньо-кваліфікаційному рівні бакалавр «Соціальна робота з молоддю», суть якої полягала в організації професійної діяльності з різними категоріями молоді. Зміст освіти дозволяло вивчити теоретичні питання, що стосуються визначення молоді, як соціально-демографічної групи, її вікові та соціокультурні особливості, а також основні соціальні технології роботи з молоддю. Діяльність фахівця з соціальної роботи з молоддю була спрямована на підлітків і молодь, які перебувають у важкій життєвій ситуації і, також як і соціального працівника, виконувала такі основні функції: діагностична, реабілітаційна, консультативна та інші. Спеціаліст із соціальної роботи з молоддю виявляв молодих людей у важкій життєвій ситуації, молоді сім'ї, які потребують соціальної допомоги та підтримки, проводив соціально-психологічну, реабілітаційну роботу з ними, здійснював координацію діяльності всіх фахівців, в яких потребували молоді клієнти. Соціальний педагог виконував виховну, посередницьку, превентивну, організаторську функції. Соціальний педагог займався

вихованням, розвитком і брав участь в соціальний захист дітей, які перебувають у важкій життєвій ситуації. Основна сфера завдань, що вирішуються соціальними педагогами, за словами М.П. Гурьянової, включала форми роботи з сім'ями з різними видами неблагополуччя, з дітьми, які перебувають під опікою, а також учнями «групи ризику» [128, С.37-38].

Особливо актуальною була проблема захисту основних соціальних прав дітей та сімей, допомога в професійному самовизначенні, соціальної підтримки дітей з обмеженими можливостями здоров'я. В даний час спектр виконуваних соціальними педагогами робіт надзвичайно широкий і різноманітний. У їх числі: соціально-педагогічна підтримка учнів (в навчанні, в професійному самовизначенні, в особистісному розвитку); організація і проведення різноманітних виховних заходів з дітьми в школі та за місцем їх проживання; організація допомоги дітям у вирішенні проблем, що виникають у відносинах з однолітками і дорослими; допомога дітям в процесі адаптації в шкільному колективі; вирішення конфліктних ситуацій в дитячому середовищі; виявлення неповнолітніх від 6 до 18 років, які не відвідують заклади освіти; відстеження побутових умов дітей, відвідування ними занять, успіхів у навчанні, успішності, проведення розвиваючих занять з дітьми, консультації батьків, організація харчування дітей; робота по влаштуванню дітей в табори; організація соціальної допомоги дітям з малозабезпечених сімей; контроль, допомога опікуваним дітям і сім'ям, дітям з неблагополучних сімей, вжиття заходів щодо соціального захисту і допомоги учням, захист їх прав в суді, на допитах; профілактика асоціальної поведінки неповнолітніх, бездоглядності дітей, правопорушень; робота з сім'ями (благополучними, багатодітними, малозабезпеченими, соціально-неблагополучними, прийомними, сім'ями), встановлення з ними контакту, залучення їх в роботу школи, виявлення сімей «групи ризику», їх відвідування, надання їм соціально-педагогічної допомоги [104, С.28-31].

Соціальний працівник та соціальний педагог виконували велику роботу по первинному вихованню і соціальній освіті дітей, коригуючи і доповнюючи сімейне виховання. Саме їхніми зусиллями можлива була корекція недоліків і проблем первинної соціалізації в тих сім'ях, які з початком соціально-економічних реформ в Україні не змогли швидко пристосуватися до нових обставин. Професії соціальний працівник і соціальний педагог розвивалися досить інтенсивно і зіграли дуже позитивну роль в кризовий для країни час.

З 1994 року в школах України вже офіційно було введено посаду соціального педагога. Перша підготовка соціальних педагогів була розпочата в Інституті післядипломної освіти педагогічних працівників Харківського державного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. З метою широкого ознайомлення майбутніх учителів з питаннями соціально-педагогічної теорії та практики у більшості педагогічних закладів вищої освіти з другої половини 90-х років XX ст. створюються спеціальні кафедри соціальної педагогіки, здійснюється підготовка науково-педагогічних кадрів з відповідної спеціальності. Основними для визначення функцій соціального педагога в школі були Державні галузеві стандарти освіти з напряму підготовки «Соціальна педагогіка» (освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр») та наказ Міністерства освіти і науки від 28.12.2006 р. «Про планування діяльності та ведення документації соціальних педагогів, соціальних педагогів по роботі з дітьми-інвалідами системи Міністерства освіти і науки». Саме в цих нормативно-правових документах виокремлено такі функції діяльності соціального педагога в загальноосвітніх закладах освіти, як: діагностичну, прогностичну, комунікативну, консультативну, охоронно-захисну, корекційно-реабілітаційну, профілактичну, організаційну, соціально-перетворювальну [2].

Також в цей період відкривається нова для України спеціальності «Соціальна робота» за напрямом «Соціологія» та створення організаційних умов для забезпечення підготовки соціальних працівників.

П’ятий період (2003–2010 рр.) – становлення спеціальності «Соціальна робота» за напрямом «Соціальне забезпечення» та створення організаційно-методичних умов для відповідності підготовки соціальних працівників рівням європейської освітньої системи зі збереженням структури вітчизняної системи професійної освіти «молодший спеціаліст – бакалавр – спеціаліст – магістр»;

Шостий період (2011 р. – по теперішній час) – злиття та становлення спеціальності «Соціальна робота» за галуззю знань «Соціальна робота», яка об’єднала соціальну педагогіку і соціальну роботу та соціальне забезпечення в одну галузь. Створення нових сучасних освітньо-професійних та освітньо-наукових програм підготовки соціальних працівників, соціальних педагогів відповідно до проблематики соціальної роботи, методологічних досліджень соціальної роботи як науки, інноваційної педагогіки та соціальної інноватики; формується інноваційна підготовка соціальних працівників для соціальної та педагогічної сфери, тому що у класифікатору професій та в закладах освіти є посада педагога соціального.

Здобувачі таких програм можуть працюють в сфері молодіжної політики особи з вищою освітою.

В Україні основні аспекти соціальної молодіжної політики, підготовки відповідних кадрів регламентуються законодавством, нормативно-правовими актами, а саме: проектом Закону України «Про молодь» (2015), Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993 р., зі змінами), Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки» (2016), Законом України «Про вищу освіту» (2014), Програмою «Молодіжний працівник» (2014), Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі» (2017), проектом положення «Про підготовку молодіжних працівників» (2017) та ін.

У 2014 р. з метою поширення та актуальності молодіжної роботи в Україні розпочалася реалізація Програми «Молодіжний працівник» за підтримки Програми розвитку ООН України та у співпраці з Міністерством молоді та спорту України й Державним інститутом сімейної та молодіжної політики. Впровадження Програми «Молодіжний працівник» в Україні – це унікальна можливість підвищити професійний рівень представників державних службовців та громадських об'єднань, які працюють з молоддю, що сприятиме збільшенню кількості молоді, яка бере участь у формуванні молодіжної політики, та посилить на загальнодержавному рівні взаємодію державних та молодіжних громадських інституцій щодо соціального становлення молоді.

Органи державної влади в Україні підтримують фахівців із роботи з молоддю і регламентують свої повноваження та дії через проект «Положення про підготовку молодіжних працівників» (2017), яке затверджується центральним органом виконавчої влади з питань молоді. Положення передбачає: створення експертної ради із розвитку молодіжної роботи, яка формується із компетентних представників молодіжних організацій, що розглядає та затверджує типові програми і стандарти оцінки якості навчання молодіжних працівників; визначення критеріїв сертифікації національною експертною радою тренерів молодіжної роботи установ та організацій, які мають право здійснювати підготовку молодіжних працівників; ведення реєстру сертифікатів молодіжних працівників, які успішно пройшли навчання молодіжного працівника відповідно до вимог цього Положення.

З 2016 р. в Україні здійснюється підготовка за навчальною програмою «Молодіжний працівник», всі учасники після закінчення навчання отримують сертифікати державного зразка (Державного інституту сімейної та молодіжної політики). Впродовж 2017–2018 рр. вирішується питання створення молодіжних центрів, експертних рад з молодіжної роботи на регіональному та локальному рівнях. У 2020 році створено Всеукраїнський молодіжний центр в м. Києві.

В перше в Україні з 2018 року розроблено та впроваджено в освітній процес освітньо-професійну програму Соціальна робота (Молодіжна робота) на факультеті соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, мета якої підготувати магістрів соціальної роботи, соціальних працівників та професіоналів молодіжної роботи. Впродовж 1 року та 4 місяців здобувачі вивчають дисципліни спеціальності 231 Соціальної роботи, компетентності яких передбачено Державним стандартом вищої освіти освітнього ступеня «магістр» та такі дисципліни з молодіжної роботи – «Теорія і практика молодіжної роботи», «Молодь в сучасній громаді», «Молодіжна політика» та ін.

Висновки. В даний час з'явилися праці вчених, які аналізують проблеми і протиріччя розвитку підготовки фахівців для роботи з молоддю, соціальне та політичне становлення молоді в Україні (І. Бєляєва, С. Болтівець, О. Кравченко, Н. Коляда, І. Пєша, Н. Комарова та ін.), сформувалися підходи до професійної підготовки, кожен з яких має свої незаперечні переваги. Одним з таких підходів виступає інтегративний, який здатний об'єднати зусилля всіх зацікавлених сторін в якісній підготовці високопрофесійних фахівців для роботи з молоддю.

Список використаної літератури

1. Бовченков, Н.М. Виховання педагогічної культури комсомольського працівника (в діяльності комсомольських шкіл): Автореф. дис ... канд.пед.наук. - М .: ВКШ при ЦК ВЛКСМ, 1988. 19 с.

2. Зикова, КС. Становлення і розвиток системи підготовки піонерських вожатих. 1922–1941 рр .: Автореф. дис. . канд.пед. наук. – Томськ, 1974. 16 с.

3. Іллінський, І. М. Молодь та молодіжна політика. Філософія. Історія. Теорія. М. : Голос, 2001. 696 с.

4. Кадри і актив ВЛКСМ: Питання формування та виховання. М. : Молода гвардія, 1980. 159 с.

5. Лісовець О. В. Теорія і методика роботи з дитячими та молодіжними організаціями України : навч. посіб. Київ. Академія, 2011. 256 с.

6. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. №4572-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17 (дата звернення 11.047.2019)

7. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України від 01.01.2016р. № 835 - VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14. (дата звернення 12.04.2019)

8. Про об'єднання громадян Закон України: від 16.06. 1992р. 2460-XII / URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2460-12. (дата звернення 12.04.2019)

9. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні Закон України від 04.11.2018 – 2581 - VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12. (дата звернення 12.04.2019)

10.Ціхоцька О., Лозинська Л. Особливості формування ціннісних орієнтації студентської молоді в сучасних умовах. *Молодь і ринок*. № 1 (132). 2016. С. 39–43

References

1. Bovchenkov, NM Education of pedagogical culture of the Komsomol worker (in activity of Komsomol schools): Author's abstract. дис ... канд.пед.наук. - M .: ВКШ при ЦК ВЛКСМ, 1988. 19 с.

2. Zikova, KS. Formation and development of the system of training pioneer counselors. 1922–1941: Author's abstract. dis. . Candidate of Pedagogical Sciences Science. - Tomsk, 1974. 16 p.

3. Ilyinsky, IM Youth and youth policy. Philosophy. History. Theory. M .: Golos, 2001. 696 s.

4. Personnel and assets of the Komsomol: Issues of formation and education. M .: Young Guard, 1980. 159 p.

5. Lisovets OV Theory and methods of working with children's and youth organizations of Ukraine: textbook. way. Kiev. Academy, 2011. 256 p.

6. On public associations: Law of Ukraine of March 22, 2012 №4572-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17 (appeal date 11.047.2019)

7. On youth and children's public organizations: Law of Ukraine of 01.01.2016 № 835 - VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-14. (appeal date April 12, 2019)
8. On Association of Citizens Law of Ukraine: dated 16.06. 1992 2460-XII / URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2460-12. (appeal date April 12, 2019)
9. On the Promotion of Social Formation and Development of Youth in Ukraine Law of Ukraine of November 4, 2018 - 2581 - VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2998-12. (appeal date April 12, 2019)
10. Tsikhotska O., Lozynska L. Features of the formation of value orientations of student youth in modern conditions. Youth and the market. № 1 (132). 2016. S. 39–43

173. Зыкова, КС. Становление и развитие системы подготовки пионерских вожатых. 1922-1941 гг.: Автореф. дисс. . канд.пед. наук./К.С.Зыкова. - Томск, 1974. -16 с.

180. Ильинский, И. М. Молодежь и молодежная политика. Философия. История. Теория / И.М. Ильинский - М.: Голос, 2001. - 696 с.

187. Кадры и актив ВЛКСМ: Вопросы формирования и воспитания / В. Т. Иванов, Б. К. Лисин - М.: Молодая гвардия, - 1980. - 159 с.

65. Бовченков, Н.М. Воспитание педагогической культуры комсомольского работника (в деятельности комсомольских школ): Автореф. дис... канд.пед.наук. - М.: ВКШ при ЦК ВЛКСМ, 1988. - 19 с.